

Şifâlı suyun izinde bir seyyah

*Michel Eyquem de
Montaigne*

MEHMET YAŞAR ERTAŞ

T

ÂRİH boyunca insanlar, yeni yerler keşfetmek, bilinmeyen ülkeleri ve şehirleri görmek, farklı toplumlara ve kültürleri tanımak, kazanç sağlamak, resmî veya dînî bir görevi yerine getirmek yahut sâdece mâcerâ peşinde koşmak sâikleriyle seyahate çıkmışlardır. Buna rağmen ulaşım zorluğu, yol kesen haydutlar, bulaşıcı hastalıklar ve savaşlar, uzun mesâfeli seyahat imkânlarını son derece kısıtlıyordu. Temel ihtiyaçlarını büyük ölçüde köylerinden karşılayan tarım toplumlarında insanların seyahate çıkması, zor olmasının yanı sıra gereksiz ve lüks denebilecek bir faaliyetti. Dolayısıyla yerlerini yurtlarını geride bırakarak uzak bölgelere seyahat edenler, çoğunlukla ya tüccarlar ya da askerlerdi. Müslüman ve Hıristiyanlar arasında, hacı olmak amacıyla yollara düşenlerin sayısı da azımsanmayacak kadar çoktu. Ancak ibâdet maksatlı yolculukların büyük kısmı, yakınlarda bulunan evliyâ ve azizlerin kabirlerine yapılan ziyaretlerden oluşuyordu. Mâcerâ arayışında olanlar ise seyahate çıkanlar arasında en özgür olanlarıydı.

Bütün zorluklarına rağmen kısa veya uzun seyahatleri göze alan bir başka grubun üyeleri ise şifâ umuduyla yollara düşen hastalardan oluşuyordu. Özellikle varlıklı, seyahat için harcayacak parası olan hastalar devâ bulmak ümidiyle günler, hatta aylar sürecektir seyahatlere çıkmaktan kaçınmıyorlardı. Geçen yüzyıla kadar zamânının tıbbî bilgilerine hâkim, tedâvi konusunda mâhir bir hekim bulmak hiç de kolay değildi. Bu yüzden, işinin ehli bir hekime veya cerrâha görünmek ve şifâ bulmak, hiç de küçümsenmeyecek mesâfeleri kat etmeyi gerektiriyordu. Mâmâfih bütün dünyâda şifânın tek kaynağı hekimler de değildi. Avrupa'da ağır hastalıklara yakalananlar, günahlardan arınmak ve şifâ bulmak için

E. Desmaisons, M. E. de Montaigne. Wellcome Koleksiyonu.

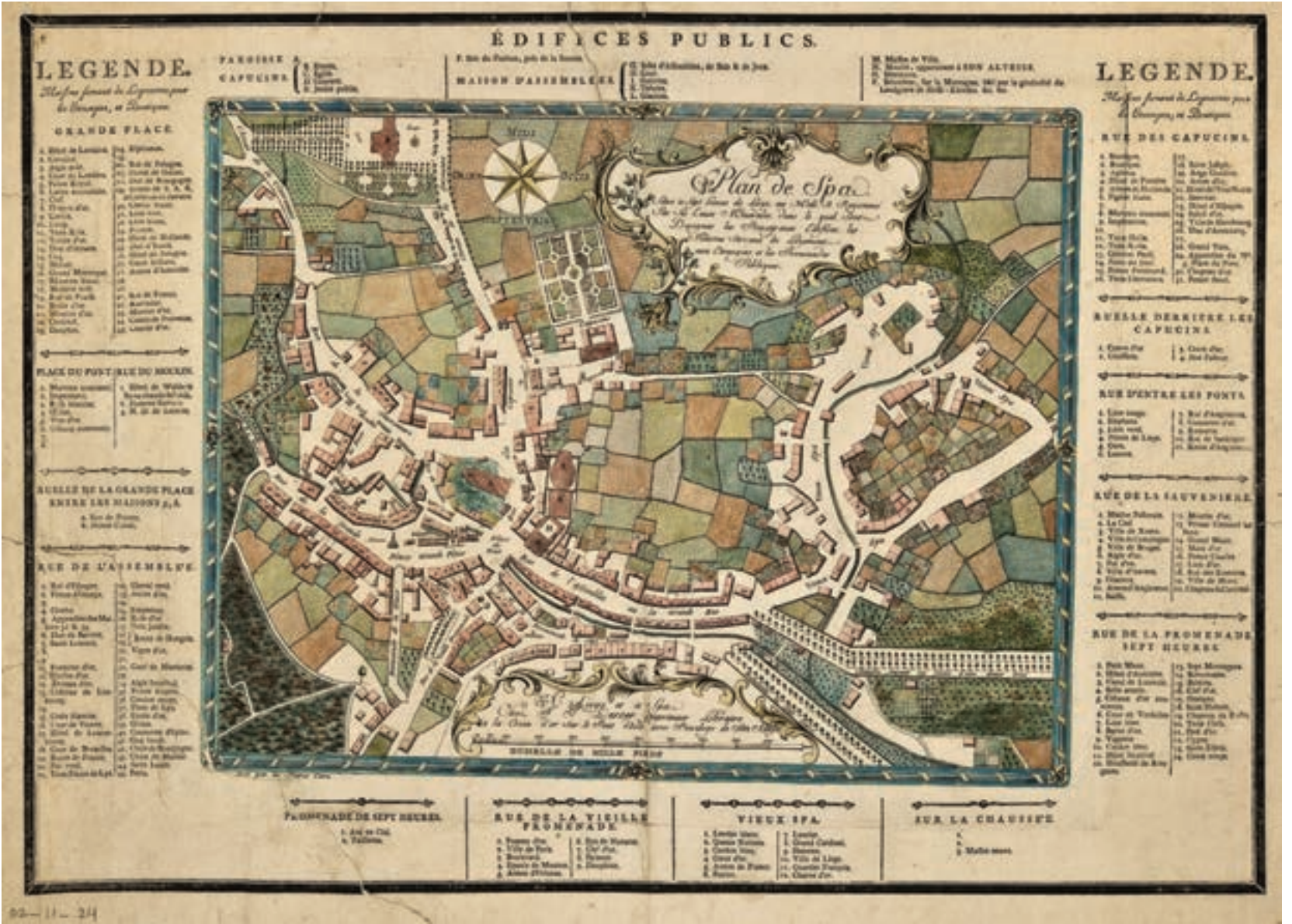
kilise ve manastırlara sığınıyor, kutsal kabul ettikleri azizlerin kabirlerinde dua ediyorlardı. İslâm coğrafyasında da hasta olanların önemli kısmı duâya ve ibâdete sığınıyor; dervişlerin, şeyhlerin, baba ve dedelerin kabirlerini ziyaret ederek şifâ niyaz ediyorlardı. Hava değişimi de modern öncesi dünyâdaki tedâvi yöntemlerinden biriydi.

Hastaların medet umduğu şifâ kaynaklarından biri de kaplıcalardı. Mineral ve iyonlarla yüklü mâden suları dünyânın her yöresinde şifâli olarak bilinmekteydi. Erken târihlerden itibaren şifâli suların etrâfında çok yönlü bir kaplıca kültürü oluşmuştu. Sağlık

merkezine dönüşen kaplıcalar, geniş bir insan sirkülasyonu ortaya çıkarmıştı. Sıradan insanlar kendilerine yakın kaplıcaları tercih ederken zenginler meşhur kaplıcalara gitmek için uzun yolculukları göze alabiliyorlardı. Kaplıca mevsiminde kurulan pazar ve panayırlar da bu insanlar için birer câzibe merkeziydiler. Havuzlarda sergilenen oyunlar, eğlenceler ve mesîre gezileri, ziyaretçilerin vazgeçilmezleri arasındaydı. Kaplıcalar, dertli ve hastalıklı insanların uğrak yeri olsa da zannedildiğinin aksine oldukça eğlenceli ve neşeli mekânlardı.

Kaplıcalarda şifâ arayışı o kadar yaygındı ki târih içinde hükümdar-

Liege SPA planı, 1780.

lardan yazarlara çok sayıda ünlü sağlıklarına kavuşmak için meşhur kaplıcalara doğru yollara düşmüştür. Hatta Avrupa'da kaplıcalar imparator, kral ve asilzâdeler için bir toplanma yeri idi. *Seyahatin Kültür Târîhi*'ni yazan Winfried Löschburg'a göre kaplıcalar balo, eğlence ve politik buluşmalar için özellikle seçilmekteydi. Avrupa'da en fazla tercih edilen kaplıcalardan biri bugün Çekya sınırları içerisinde yer alan Carlsbad (Karlovy Vary)'in ünlü kaplıcalarıydı. Çar I. Petro, imparator VI. Karl, Klemens von Metternich, Goethe, Gogol, Beethoven ve Paganini gibi çok sayıda ünlü, Carlsbad'ı ziyaret etmişti. Almanya ve Balkan seyahatinden sonra rahatsızlanan ve İstanbul'da bir türlü sağlığına kavuşamayan Mustafa Kemal de Carlsbad'a tedâvi maksadıyla gidenlerdendi.

Şifâli suyun izinde dolaşan ünlülerden biri de meşhur deneme yazarı

Fransız Michel Eyquem de Montaigne'dir. 22 Haziran 1580 târihinde çıkılan seyahatte, önce kâtibine tutturduğu daha sonra da bizzat kendinin yazdığı *Seyahat Günlüğü*'nde bu yolculuğun sebepleri açık bir şekilde zikredilmiştir. Seyahat günlüğünü Türkçeye kazandıran Ömer Bozkurt, Montaigne'in seyahatini; bilgilenmek, yeni şeyler öğrenmek ve sağlığına kavuşmak üzere başlıca iki hedefi olan keyfî bir yolculuk olarak değerlendirir. Stephan Zweig de kişisel işleri ya da resmî görevleri icâbı defalarca seyahate çıkmış olan Montaigne'in 1580 yılındaki yolculuğunun belli bir amacı olmadığını, dolayısıyla keyfî olduğunu belirtir. Ona göre Montaigne, "Yolculukta neler göreceğini bilmemektedir; önceden bilmeyi de istemez; nereye gittiğini soran çıktığında da neşeyle şu karşılığı verir: Yabancı diyarlarda ne aradığımı bilmiyorum, fakat neden yuvadan kaçtığımı çok iyi

biliyorum."

Montaigne, kendini kapadığı, kitaplarla donatılmış odasında neler aramışsa bu uzun yolculuğunda da onun peşine düşmüştür. Peşine düştüğü şey özgürlük kadar öğrenme arzudur da. Avrupa'yı etkileyen İtalyan Rönesansı Fransız entelektüel ve bilginlerini cezbediyordu ve Montaigne de buna bigâne kalamazdı. Montaigne'den önce XVI. yüzyılda çok sayıda Fransız yazar İtalya yarımadasını ziyaret etmişti. Bunların arasında Erasmus, Rabelais, Marot, Calvin, Joachim du Bellay, Montluc, Brantome, Henri Estienne gibi isimler bulunmaktaydı. Montaigne'den sonra ise Descartes, Montesquieu, De Bosses, Rousseau, Stendhal, Nerval, Zola ve Gide yarımada yolculuk yaptılar. Stefan Zweig'in ifâdesiyle Erasmus hümanizminin potasında yoğrulmuş olan Montaigne için yolculuğu İtalya'ya kadar uzatmış olması, her ne kadar

*Montaigne'in bu uzun seyahatinin notları,
hem bilginin peşine düşmüş bir Rönesans aydınının
hem şifâli suyun izinde dolaşan bir hastanın hikâyesini yansıtır.*

kâtibinin, “Öyle sanıyorum ki tamâmen kendi kafasına göre hareket etseydi, İtalya turunu yapacak yerde Krakov’a ya da kara yolundan Yunanistan’a gitmeyi yeğlerdi.” ifâdelerine rağmen pek şaşırıcı değildir. Ancak Seyahat Günlüğü’nü okuyanlar, bir Rönesans aydını kadar sıradan bir insanla, hatta acılarından kurtulmak için kaplıcadan kaplıcaya koşuşturan acınası bir hastayla karşılaşacaklardır.

Montaigne, yola çıkarken, kendini yolculuktan vazgeçirmek isteyen âilesine pek aldırış etmemiş, âilesinin, “Ya yabancı diyarlarda hasta olursan ne yaparsın?” şeklindeki îkâzını ciddiye almamıştır. O, bilakis, çıktığı bu seyahatte, yeniden sağlığına kavuşmayı da ümit ediyordu. Yolculuğun ilk günlerine âit notlarda, Montaigne’in sağlığıyla ilgili bir arayış içinde olduğu, özellikle de kaplıcalara büyük bir ilgi gösterdiği açıkça görülmektedir.

Epernay şehrinde, felsefî ve dînî konularda ihtisaslaşmış Mösyö Maldonat ile karşılaşan ve uzun uzun sohbet eden Montaigne için bu görüşmedeki en etkileyici konu, hiç şüphesiz, kaplıca tedâvisi olmuştu. Maldonat’ın yenice döndüğü Liege’deki kaplıca sularıyla ilgili anlattıkları, diğer konulara nazaran Montaigne’in ilgisini daha fazla çekmişti. Sindirim rahatsızlığı ve böbrek taşlarından muztarip olan Montaigne’in konuya gösterdiği alâka, Maldonat’ın Liege kaplıcasını ve tedâvi amaçlı kullanımındaki incelikleri husûsundaki ayrıntılı anlatımının esas sebebi bile olabilir. Günlüğü tutan kâtibin verdiği bilgiye göre, Maldonat’ı dinleyen Montaigne, Liege kaplıcası ile kendinin âşinâ olduğu Gaskonya kaplıcasını karşılaştırmış ve bu iki kaplıcanın sularının aynı nitelikte olduğuna hükmetmiştir.

Liege kaplıcaları, Belçika. WBT-JPRemy.

Daha yolculuğun başında Epernay'daki bu sohbet ve kâtibin aktardığı son not, Montaigne'in yola çıkmadan önce kaplıcalarla ilgili önemli bilgiler edindiği ve tedâvi amacıyla minerali sularla ilgili bilgi topladığına işâret etmektedir. Hatta yol üzerinde uğranılan kaplıcalar ve tedâvi kürleri hakkında günlükte yer alan ayrıntılar, Montaigne'in minerali sularla tedâvi konusunda epey uzmanlaşmış olduğunu gösteriyor. Epernay'dan birkaç gün sonra Montaigne, sancıları yüzünden yol üzerindeki Mauvages isimli küçük bir köyde durmak zorunda kalmış; yine aynı sebeple yol üzerinde uğramayı planladığı birçok şehirden vazgeçerek bir an evvel Plombieres kaplıcalarına uğramak üzere rotasını değiştirmiştir.

Bu durum, Montaigne'in yolculuk amacı ne olursa olsun seyahat rotasını, yolculuğun bu ilk günlerinde olduğu gibi, önemli ölçüde kaplıcalara göre belirlemiş olduğunu gösteriyor. Montaigne, yol boyunca, adını duyduğu hemen her kaplıcaya uğramış, buralarda bir müddet kalarak suyun vücûdu üzerindeki etkilerini dikkatlice gözlemlemiş ve bunları da günlüğe not etmiştir. Notlarında, hastalığı ve tedâvisi ile ilgili detaylara okuyucuyu rahatsız edecek derecede yer vermiştir. Öyle ki kaplıcalarda kaldığı süre içinde uyguladığı suların özelliklerini, tedâvi kürünü, ne kadar süre suda kaldığını, ne kadar su içtiğini ve ne kadarını boşalttığını gün ve saat vererek kaydetmiştir. Ayrıca taş düşürme sürecini bütün aşamaları ile

kayda geçirmiştir. Düşürdüğü taşın büyüklüğü, rengi ve biçimini, taş düşerken yaşadığı ızdırabı not etmiştir. Girdiği kaplıcaların ve içtiği minerali suların vücûdundaki etkisini tespit etmek ve kayda geçirmek amacıyla aldığı bu notlar, Montaigne için kaplıca sularını karşılaştırma ve değerlendirme imkânı da sunmuştur. Seyahat Günlüğü'nde kaplıcalara dâir kayda geçirilen bilgiler ve termal tedâviye ilişkin aktarılan tecrübeler göz önüne alındığında Montaigne, kaplıcalar ve kaplıca tedâvileri hakkında, müstakil kitap kaleme almış bir yazar izlenimi uyandırmaktadır.

Montaigne'in Paris'ten sonra 16 Eylül 1580'de ulaştığı ilk önemli termal merkezi Plombieres kaplıcaları olmuştur. Hem sıcak hem de soğuk su kaynakları bulunan bu kaplıcaların, hasta ve ziyaretçilerin her türlü ihtiyacını karşılayacak şekilde donatılmış olması Montaigne'i oldukça etkilemiştir. Montaigne, bu kaplıcada havuza hangi kıyâfetle girileceğine dâir bir de gelenekten bahsetmektedir. Erkeklerin küçük bir iç donu, kadınlarınsa yalnızca bir gömlekle havuza girmeleri bekleniyormuş; bu kıyâfetlerin dışındakiler ise görgüsüzlük addediliyormuş. Günlükte Plombieres ile verilen önemli bir ayrıntı da önceleri sâdece Almanların ilgi gösterdikleri, birkaç yıldan beri ise Fransızların da büyük kalabalıklar hâlinde kaplıcaya teveccüh ediyor olduklarıdır. Notlarda, Plombieres kaplıcaları için en uygun mevsimin ilkbahar, özellikle de mayıs ayı olduğu belirtilmiştir. Ziyaretçilerin en az bir ay kaldığı bu kaplıcaya ağustostan sonra hava soğuduğu için hiç rağbet olmadığı da aktarılan bilgiler arasındadır. Montaigne, kaplıca suyunun kullanımı ve tedâvi yöntemiyle ilgili bir geleneğin oluştuğunu, ancak bu geleneğin, kendisinin bizzat benimseydiği uygulamalardan oldukça farklı olduğunu belirtmektedir. Öyle ki kaplıca suyunu pek içmeyen, buna mukâbil her gün iki üç kez banyo yapan, hacamat yaptırdıkları ve şişe çektirdikleri kaplıcada içlerini söktürdükten sonra yemek yiyen Plombieres'in müdâvimleri, Montaigne'in uyguladığı kürü yadırgamışlardır. Montaigne her sabah yedide, bir testi miktârında, yani sekiz dokuz bardak su içip ardından öğle yemeği

yediğini aktarmaktadır. Genellikle gün aşırı suya giren ve suda bir saat kadar kalan Montaigne, bu günlerde akşam yemeğinden vazgeçiyordu.

Şifâli suyun izindeki Montaigne'in ikinci önemli durağı, sonbaharda uğradığı Baden kaplıcalarıdır. Baden'de, kaplıca suyu kadar, ziyaretçileri ağırlamak için yapılmış hanlar ve kaplıcada sunulan hizmetler de Montaigne'in dikkatini çekmiştir. Günlükte, târihi çok eskilere dayanan Baden kaplıcalarında, tedâvi amacıyla gelen ziyâretçilerin konaklaması için çok sayıda görkemli hanın bulunduğu kayıtlıdır. Montaigne'in kaldığı handa yüzyetmiş yatak ve onbir mutfak vardır; günde üçyüz kişilik yemek çıkarılabilmektedir. Suyun ılık olması sebebiyle banyoların içi çok rahat ve nezihdir. Birbirinden camekânlarla ayrılmış banyoların temiz ve aydınlık olması da Montaigne'i etkilemiştir. Günlüğü tutan kâtip, odaya benzeyen ve oturma yerleri bulunan banyolarda, isteyenlerin kitap okuyabileceği ve oyun oynayabileceğini belirtmiştir. Montaigne burada sıkı bir şekilde uyguladığı kürün etkilerini somut bir şekilde görmüş ve biraz da olsa kum dökebilmiştir.

Montaigne, Augsburg'tan Bruck'a geçerken yalnızca bir günlük mesâfede bulunan ve övgüyle bahsedilen, baş ve mîde ağrılarına iyi gelen soğuk suyuyla meşhur Sauerbrunnen kaplıcasını görmediği için çok üzülmüştür. Padova'ya geldiğinde ise ilk olarak Titus Livius'un doğduğu Abano'daki kaplıcalara gitmiştir. Günlükte verilen bilgilere göre, buradaki kaplıca suyu kaynar derecede sıcak çıktığından banyo yapmak ve suyunu içmek mümkün değildir. Tadı kükürtlü ve az tuzlu olan bu su, aktığı yerde kül gibi kurşunî bir iz ve katı sünger biçiminde bir çökelti bırakmaktadır. Hastalar için bir iki bakımsız ev dışında su kaynağına yeterince yatırım yapılmamış olması, Montaigne'nin Padova'daki bu suyu pek beğenmemesinin sebeplerinden biri olmalıdır. Abano'dan sonra mineralli su kaynaklarına sâhip Saint Pietro'ya geçen Montaigne, buradaki suyu Gaskonya ılcasının suyuna benzetmiştir. Kükürt kokusu oldukça az, tadı yumuşak ve biraz tuzlu olduğu için de bu suyun diğerlerinden daha

fazla demir içerdiği hükmüne varmıştır.

Montaigne'in yol üzerinde uğradığı yerlerden biri de Battaglia ılcasıdır. Buraya gelen hastalar, köy içinde bulunup kaynaktan gelen suyun üzerine kurulmuş on kadar odası ve havuzu olan bir evde konaklama imkânına sâhiptirler. Havuz dışında suyun damla damla akıtıldığı bir düzeneğin de bulunduğu bu kaplıcada, suyun, çoğunlukla hastanın ağrıyan uzvuna –ve çoğunlukla alınına– damlatılması sûretiyle tedâvi yapılmaktadır. Ayrıca suyu taşıyan kanallar üzerinde tedâvi amacıyla taştan yapılmış küçük hücreler vardır. Bu küçük hücrelere giren hastalar, hücrenin alt kısmında kanalla bağlantıyı sağlayan hava deliğini açmak sûretiyle, buhar ve ısdan yararlanarak bir tür kuru buhar banyosu yapma imkânına sâhiptirler. Günlükteki notlara göre Battaglia'daki hastalar en fazla çamur banyosuna rağbet etmektedirler. Mâmâfih Montaigne, bu yöredeki kaplıcaları kaba ve sevimsiz bulmuş; bu kaplıcaların, Venedik'e yakın olmasının dışında hiçbir câzibesinin olmadığını düşünmüştür.

Montaigne, yolculuğu esnâsında, görmeyi en fazla arzuladığı şehir olan Roma'da uzun bir müddet konaklamıştır. 1 Aralık 1580'de Roma'ya giren Montaigne, dört ayı aşkın bir süre ikâmet ettiği bu imparatorluk şehrinin 19 Nisan 1581'de ayrılmıştır. 1581 yılının ekim ayında ikinci defa uğradığı Roma'da yalnızca onbeş gün vakit geçirmiş ve ardından memleketine gitmek üzere yola çıkmıştır. Roma'da bulunduğu süre içinde yakın bölgelere yaptığı kısa seyahatlerin dışında, zamânının büyük kısmını şehri gezmeye ayırmıştır. Roma'da bulunduğu sırada çıktığı kısa süreli seyahatlerinde de sık sık kaplıcalara uğramıştır. Bu seyahatlerin birinde Tivoli'de rastladığı “eski tarzda” inşâ edilmiş iki kaplıca ve tapınak kalıntılarından günlüğünde bahsetmiştir. Yine Roma-Tivoli yolunu kesen kükürtlü bir akarsuyu günlüğüne kaydeden seyyah, suyun sağlık alanında kullanılmadığının da altını çizmiştir.

Montaigne, nisan ve ekim aylarında yaptığı iki Roma ziyâreti arasında, yaklaşık beş aylık uzun bir seyahat yapmıştır. 1581 yılı bahar ve yaz mevsimini kapsayan bu yolculukta Narni, Spoleto,

Foligno, Macerata, Loreto, Ancona, Urbin, Floransa, Lucca, Pisa ve Siena gibi kentlere uğramıştır. Bu seyahati sırasında Lucca yakınlarındaki La Villa kaplıcaları, Montaigne'in rahatsızlıklarından kurtulmak ve istirahat etmek niyetiyle uzun süre konakladığı bir sığınak olmuştur. Montaigne, La Villa Kaplıcaları'nda, ilki 8 Mayıs-20 Haziran; ikincisi 14 Ağustos-11 Eylül târihlerinde olmak üzere iki kez bulunmuş, burada, toplamda iki ayı aşkın bir vakit geçirmiştir.

Seyahat günlüğünde bu kaplıcaya geniş yer verilmiştir. La Villa kasabasının insanları ve doğasına dâir bilgilerinin hâricinde, Montaigne'in anlattıklarının büyük kısmı kirâladığı ev, kaplıca olanakları, suyun özellikleri, hastalığı ve uyguladığı kür hakkındadır. Ona göre ziyaretçiler La Villa'ya, genellikle haziran ile eylül arasında ve daha çok dinlenmek amacıyla gelmektedir. Düzlük bir yerde bulunan kaplıcanın hemen üst kısmında kaplıca ziyaretçilerine hizmet etmek amacıyla düzenlenmiş otuz-kırk kadar ev bulunmaktadır. Her birinin ayrı tuvaleti ve müstakil odaları olan bu evlerin kirâları, kaplıca mevsiminde oldukça artmaktadır. Bölgede oluşan bu kaplıca turizmi, köylülerin yaşam tarzını, geçim kaynaklarını değiştirmiş ve eczâcılığa olan ilgilerini arttırmıştır. Yoğun zamanlarda, pansiyonlar dışında kendi evlerini kirâya veren köylüler ek gelir elde ettikleri gibi, hemen hepsi ilâç yapımında mahâret kazanmışlardır. Bundan dolayı köyde ziyaretçilere satış yapan çok sayıda dükkân ve eczâne bulunmaktadır.

Seyahat Günlüğü'nde aktarıldığına göre, La Villa'daki kaplıca suyu banyo yapılabilir ve aynı zamanda içilebilir niteliktedir. Burada kadınlara ve erkeklere mahsus ayrı ayrı yapılmış tonozlu, üstü kapalı ve karanlık iki hamam mevcuttur. Günlükte, “Bunlar sıcak suyu, gövdenin değişik yerlerine ve özellikle başa yönlendiren borulardan oluşuyor; durmadan sizin üzerinize dökülen ve gövdenizin bir bölümünü döven su orasını ısıtıyor ve sonra su, çamaşır teknelerindekine benzer ahşap bir oluğa gidiyor ve oradan boşalıyor.” şeklinde tasvir edilen ve doccia adı verilen, günümüzdeki

Abano Montegrotto kaplıcaları, İtalya.

duş sistemini andıran bu su akıtma düzeneği Montaigne'i etkilemiştir.

Montaigne, La Villa'nın eteklerinde kurulu olduğu dağın arka yüzündeki Cosena kaplıcalarının hem banyo hem de doccia (duş) îtibârıyla daha ünlü olduğunu belirtmektedir. Ona göre La Villa kaplıca sularının, içme dışında sağlık açısından hekimlerce önerilen ya da halk tarafından uygulanan kabul görmüş bir kullanımı yoktur. Montaigne, halkın büyük ilgi gösterdiği Cosena kaplıcalarının târihinin çok eskilere dayandığına dâir rivâyetleri, kaplıcalarda Roma dönemine âit bir ize rastlamaması sebebiyle şüpheyle karşılaşmıştır. Cosena'daki ortasında hava deliği bulunan tonozlu hamamları karanlık ve sevimsiz bulmuştur. Suyu içilmeyen bu kaplıcanın mûcizevî şifâ kaynağı olduğu ve her hastalığa iyi geldiği şeklindeki rivâyetlere de mesâfeli yaklaşmıştır. Cosena ile La Villa kaplıcalarını karşılaştıran Montaigne, Villa'nın konaklama imkânlarının çok daha iyi ve ucuz olmasına mukâbil, Cosena suyunun hastalar nezdinde daha müteber olduğunu, bu sebeple hastaların, Villa'da konaklayıp Cosena'ya banyo yapmaya gittiklerini belirtmiştir.

Montaigne'in tespitlerine göre, her yörede kaplıca sularının kullanımına dâir farklı gelenekler vardır. Bâzi kap-

lıca suları yalnızca içilirken bâzılarında yalnızca banyo yapılması bir teâmül hâline gelmiştir. La Villa kaplıcalarında ise tedâvi amacıyla suyun içiminde katı bir kuralcılığın bulunduğunu belirtir. Vasat sıcaklıktaki suyun tadı ve lezzetini daha önce denediği kaplıca sularından daha zayıf bulan Montaigne, aynı zamanda su içmekten pek fayda görmediğini de gezi notlarına kaydetmiştir. Her ne kadar kendisi çok memnun kalmasa da La Villa sularına olan ilginin çok büyük olduğunu, eşek ve katırlara yüklenen suyun içilmek üzere Reggio'ya, Modena'ya ve Lombardia'ya kadar taşındığını kaydetmiştir. Yine de suyun ne çok faydalı ne de zararlı olduğuna kanaat getirmiş ve belki de ortamın güzelliğinin etkisiyle kendisini iyi ve canlanmış hissettiğini de notlarına eklemiştir. Suyun etkisi konusundaki tereddütleri ve yöre halkının uygulamaları karşısındaki şüpheleri yüzünden Montaigne, bildiği gibi davranmış ve kendine yapılan önerileri pek dikkate almamıştır.

Montaigne'e şifâ gibi gelen şey, La Villa'daki termal suyundan ziyâde, kaplıcanın doğal güzelliği ve konakladığı mekânın manzarasıdır. Hamamların iç dizaynı, aydınlığı ve düzeni onu memnun etmese de kaplıca mahallindeki manzara onun gönlünü mest etmiştir. Konakladığı yerdeki râhatın ve keyfin

Roma'da bile olmadığını belirten Montaigne, buna karşın odasındaki tefrîşâtı epey zayıf bulunduğunu ise gizlememiştir.

Montaigne, 20 Haziran'da ayrıldığı La Villa kaplıcalarına uzun bir aradan sonra, 14 Ağustos'ta geri dönmüştür. La Villa sâkinleri tarafından çok sıcak karşılanan Montaigne, daha önce kaldığı odayı yeniden ve aynı şartlarda kirâlamış ve yaklaşık bir ay daha burada kalmıştır. Keyfi yerinde olsa da sağlık sorunları artmış olan Montaigne, günlüğünde, La Villa'ya yaptığı bu ikinci ziyâretinde, daha çok hastalığı, ağrıları ve kaplıca suyunun vücûdu üzerindeki tesirlerine dâir kayıt düşmüştür. Bu döneme âit düştüğü notlar, muhtemelen hastalığın şiddeti ve acıları sebebiyle, Montaigne'in ölüm ve intihâra dâir düşüncelere ciddi anlamda odaklandığını gösteriyor. İçine düştüğü bunalım yüzünden, La Villa'ya gelişinden iki hafta sonra kaplıca hayâtından sıkılmış ve insanlardan uzak durmaya çalışmıştır. Yalnız kalmak ve insanlardan kaçmak için erkek hamamındansa –herhâlde pek kullanılmadığı için– kadınlara mahsus hamama gitmeyi tercih etmiştir. Kronik rahatsızlıklarının üstüne bir de diş ağrısı çekmeye başlamış olması, bu sıralarda Montaigne'in hayâtını daha da zorlaştırmıştır.

Çektiği acılar ve içine düştü-

Montaigne şifâ yolculuğuna çıkmadan önce kaplıcalarla ilgili önemli bilgiler derlemiş, yolunun üzerindeki mineralli suların nitelikleri ve tedâvi kürleri üzerine tuttuğu notlarını da yanında götürmüştür.

Battaglia kaplıcaları, Catajo Kalesi, İtalya.

ğü sıkıntılar Montaigne'in La Villa kaplıcalarına bakışını da etkilemiştir. Ayrılışından birkaç gün öncesinde tuttuğu notlar, onun duygu ve düşüncelerindeki değişimi yansıtmaktadır. Köylülerle yaptığı sohbet sırasında bir yaşlının kaplıcayla ilgili söylediklerini önemsemesi ve günlüğüne kaydetmesi, termal tedâviye olan inancında şüphelerin oluştuğunu göstermektedir. Montaigne, sohbet sırasında köylülere kaplıcayı kullanıp kullanmadıklarını sorduğunda, bir yaşlı adam, hemen yanı başlarında bulunmasına rağmen kaplıcalara gitmediklerini ve kaplıcalardan yalnızca yabancıların ve uzaktan gelenlerin yararlandığını söylemiş ve ardından kaplıcayla alâkalı, Montaigne'in önemseydiği değerlendirmelerde bulunmuştur. Yaşlı adam, birkaç yıldan beri bu kaplıcaların ziyâretçilere yarar yerine zarar verdiğini bizzat gözlemlediğini ifâde ederken esas suçlu olarak para kazanma hırsıyla gözü dönmüş eczâcılarını işâret etmiştir. Eskiden köyde tek bir eczâcı bulunmadığı gibi, hekime de ender rastlandığını söyleyen ihtiyar, La Villa'da faaliyet gösteren eczâcı ve hekimlerin sonradan ortaya çıktığını ve bunların hastaları değil, kendi çıkarlarını düşündüklerini belirtmiştir. İhtiyara göre bunlar, kaplıca suyuyla banyo yapmadan önce veya yaptıktan sonra bâzı ilâçların alınmaması veya suyun tesîrinin ilâçlarla desteklenmemesi hâlinde tedâvinin mümkün olmadığı şâyiasını yaymışlardır. İhtiyar adam, bu durumun hastalara büyük zarar verdiğini, son zamanlarda kaplıcalarda iyileşenlerden ziyâde ölenlerin çok olduğunu, dolayısıyla kaplıcaların faydası olmadığını kaplıca uzmanı Montaigne'in yüzüne söylemiştir. Montaigne'in yaşlı adamdan

FOTOGRAF: GINO CIANCI

aktardığı “kısa bir süre içinde bu kaplıcaların bütün dünyâda gözden düşeceği ve bütünüyle terk edileceği” şeklindeki son cümle ise yazarın iç dünyasında yaşadığı karamsarlık ve çatışmayı yansıtacak şiddettedir.

Montaigne'in evinden uzakta geçirdiği bu uzun seyahatin notları, bilginin peşine düşmüş bir Rönesans aydınının yolculuğunu yansıttığı kadar, şifâlı suyun izinde dolaşan bir hastanın kişisel hikâyesini de yansıtmaya başarısını göstermektedir. Her ne kadar La Villa'daki ihtiyar adamın söyledikleri Montaigne'in zihninde iz bırakmış ve bir şüphe oluşturmuşsa da umudunu şifâlı sulara arayan insanların hikâyeleri o günden bu zamâna dek tükenmemiştir.